

સુરતની અલખેશ્વી

પ્રત ૫૦૦૦.

અને ૧૯૨૩

આવૃત્તિ ૧.

ક્ર. ૧૯૦૯

Dr. J. K. ...

સંગ્રહ કરે છપાવનાર.
શ્રી ધીરજીલાલ રણધોરદાસ.
ઠાં. મીયાગામ કરજણ.

શ્રી સુર્યપ્રકાશ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં મુજબંદગાજ ચોકમલાલે
અપી, ડે. કાશુપુર દંડગાળ-અમરદાવાડ.

દી. ૦-૧-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૩૫૮- વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ મુસ્તના અનલેલ

વિષય ૮ - : ૧૨૧

વિધાપીઠ
૧૦૩૫૮ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ

સુરતની અલખેલી.

છટકેલી મુંઢરી.

ગાયન ૧ લું

છાને કહે છટકેલી, મુવા મને છાને કહે છટકેલી.

હું તો ફેચનમાં વેલી બનેલી.

પીયર તજીને ડીયરની સાથે બગીચે જવ હું ગેહલી મુઆ.

સીલોનની ચાહ ને સુરતનાં ખીસકુટ

તાબ તાબ ખાઈ પહેલી.

મુઆ.

મુંબઈના પોલકા ને સાઠીનની સાક્ષીઓ

સ્વપ્ને ન સંઈ જી તોરેલી.

મુઆ.

ધાધરાને ચોળીયોનો પાર નથી મારે,

યારેએ પ્રેજ'ટ છીધેલી.

મુઆ.

નવસેરા હાર સાચા મોતીના,

સુંદર બંગડીયો સોને મઢેલી.

મુઆ.

બેસી ગાડીમાં હું જઈ મંદીરે વીધા પાકી બણેલી. મુઆ.

ગાયન બીજું

ગયો તો ચાર એકદીન હું, સુરતમાં સેલ કરવાને.
 બપોરના બે ઠે ત્રણ વાગે, નીકળ્યો સેજ ફરવાને.
 તાપી પર ચાલતો આવ્યો, જવું તું ક્યાં ગયો હું તો.
 ભાગળ પરથી પડ્યો જીલો, ગયો સીધો હું રાહપુરમાં.
 સખી એક સામળી ઉભી, ઝરખામાં રહી ચુકી.
 શરીર સંકાયતી કાણુમાં, રમાલે મુખ લેતીતી.
 ઉભો તો બારીયે બીજી, હતો તે દુયાર તો એનો.
 આવીતો આવીયો તે ત્યાં, થયો મેળાપ એ બેનો.
 કરી ચુંબન ચતુરીને, દબાવી બાથમાં લીધી.
 જવાને હાથ ગ્રાહીને, નીચે ઉતારી ઝટ દીધી.
 કરી વીકટોરીયા બાડે, ગયાં ત્યાં હીન્દુ હોટેલમાં.

ડખલના ઝોડે દીધા, બન્યા ચક્રુર બોટલમાં.
 રહ્યું નહિ જાન દુનીયાનું, બન્યાં ત્યાં બેઠે બે હાલે.
 પછીથી શું થયું જાણ્યો, કહીશું આવતી કાલે.

આણુંહજી.

માયન ત્રીજું

વાંદાનો વિલાપ.

નારી વીના ઘેર તાણું રે, સદાયે મારે નારી વીના ઘેરતાણું.
 એ તો દીપક છતા અંધારું રે. સદાયે મારે.

જઈ કુવા પર બેસુ રૂપાળી રામાઓ હેયું
 રડું અંતર નારી સાડું સાડું રે. સદાયે મારે.

સવારે ઉઠું છું જ્યારે, હજીયું પડે છે હાથે મારે.

રડું છું મારી સાડું સાડું રે. સદાયે મારે.

પાણી લાવું છું માથે, નહિ કોઈ આવે સાથે.

જગમાં જીવતર મમ ખાડું ખાડું રે. સદાયે મારે.

પ્રભુ તમે છો કૃપાળું વાંદા મેણું ભાંગે મારું

નીવેલ ધરવા ધાડું ધાડું રે. સદાયે મારે.

એવી યાચના કરતો કરતો ધરમાં જઈને હું સુતો.

આવી નિદ્રાને સંજીવું માણું માણું રે. સદાયે મારે.

જાતીઓ મારા આવ્યા પરણવાને યૈરી લાવ્યા.

ગોરે શ્રીકૃષ્ણ મને આપ્યું આપ્યું રે. સદાયે મારે,

જાતીઓને ભોજન દીધા. શીરા પુરીને બજાર્યા કીધા.

વરઘોડો ફરવા ધારું ધારું રે. સદાયે મારે,

મુંબઈથી લાવ્યા તાંસા રબકના મુરતી વાળ.

ઘોડાને હું સણધારું રે. સદાયે મારે,

ખની ઠણી મુંદર અલખેલો વરઘોડો ફરવા નીકળેલો.

અંતર મનમુખો ધારું ધારું રે. સદાયે મારે,

કુમ કુમ પત્ર લખવા માટે વીચારજ કીધો રાતે

હોશે હું લખવા ધારું ધારું રે. સદાયે મારે,

લેખક—લખાણ આતું રહ્યું બાકી, લખું છું પાન

બીજામાં આખો મુજ જટ ખોલી ગઇ, સમ્પત્તી વાત

અધુરી રહી.

(૫)

કુમકુમ પત્રીકા.

રાગ-હરીગીત.

કુમ કુમ પત્રીકા લખું, આ લક્ષ્મી સૌ આવજો;
આ ગીત વાંઠાનું મનાયે, ધીરા અધીરા ના થશે.
આ લક્ષ્મી સીંદ્રી બુધિને, બેન્ડ વાજ વાગશે;
પણ લક્ષ્મી કન્યા નથી, તો કાણ જાણ કઠાવશે.

વાઠાં તણો વટોળીયો, કહે લોક એ બધમાસ છે;
વાંઠાની સાથે વાત કરતા, વાત હો વાયરે.
આવજો આવજો, દીલદાર દોસ્તો આવજો;
આ કમ નસીબનો, વરધોડો સૌ હોંસથી સોખાવજો.

સોળમીની રાતરે, છે રાતના નવ વાગતા;
હર્ષ થાસે મુજને તો, સૌ જનો જે આવતા.

લી. હુ તમારો સદાનો સ્નેહી મીત્ર મળી અત્યારે જે વાર
વીચીત્ર.

સુંકરીની કથની.

રાગ ગજલ.

- મને મુરખો મળ્યો શામી, પડી છે સુખમાં ખામી;
અરે હું આપતિ પામી, કહું શું આપદા બહેની. ૧
- કરે નહિ ચાકરી ધંધો, મુરખ થઇને ફરે અંધો;
કરે છે અવનવા ફંદો, કહું શું આપદા બહેની. ૨
- પુરૂષો અન્ય જ્યાં રમતા, અરે મુજ સ્વામી આયડતા
બળે છે ચીતમાં બડકા, કહું શું આપદા બહેની. ૩
- કમાવા રીત ના જણે, કહી મુજ વાત ના માને;
ફરતું નામ પરે પાણી, કહું શું આપદા બહેની. ૪
- પીતાના હામ સૌ ખાધા, કમાવા પર લીધી ખાધા;
કરજના હા છીધાં કાંધાં, કહું શું આપદા બહેની. ૫
- ઉધારે અન્ન એ લાવે, લેવા સા હામ તો આવે;
નહિ કે હામ તે વારે, કહું શું આપદા બહેની; ૬
- કરી તકરાર વઢે શુંડું, પડે પળવારમાં કુડું;
જુવે ના આંખથી રૂડું, કહું શું આપદા બહેની. ૭

અરે અંતર પીડા રહેતું, ઉધારે કાં નથી દેતું;
 આવે જમીન સૌ લેતું, કહું શું આપદા બહેની. ૮
 રૂપાળી આબરૂ રખી, અરે અકસ હીણો પેખી;
 દુઃખે હું તન રહી શેષી, કહું શું આપદા બહેની. ૯
 સજ્જન તહેવારને ટાણે, જમી આણુંદ સૌ માણે;
 મુખે એકાદશી બણે, કહું શું આપદા બહેની. ૧૦
 સ્નેહીઆ શોધતા આવે, પતિને તે નહિ કાવે;
 દિવસ દુખ માંહાં વિલાપે, કહું શું આપદા બહેની. ૧૧
 પિતૃ માતા ચહે મનવા, તો સ્વામિ લાગે યડબડવા;
 લાગે હા હિત વચન કડવા, કહું શું આપદા બહેની. ૧૨
 પીયરનાં લુગડાં લાવું, કદી જમવા સજી બહ;
 તરત મેંણા અરે ખાવું, કહું શું આપદા બહેની. ૧૩
 બન્યા સુરતની શેઠાણી, વહે નિબુર એ વાણી;
 કહું કયાં માહરી કહાણી, કહું શું આપદા બહેની. ૧૪
 મુજરી જીંદગી મારી, બલાપો હું કરું મારી;
 દીયો કંઈ દાદ નરનારી, કહું શું આપદા બહેની. ૧૫
 સદા ચિંતા તણા તાપે, અરે યૌવન દુભાએ છે;
 અરે આવો પતી દેખી, દૃઢ મમ આ ચીરાએ છે.

પરણેલાનો પસ્તાવો.

હતો કુંવારો આજ લગી હું, પરણ્યાનું દીલ થાણું
 પરણેલાને નજરે જોતાં, હૈકું તો હરખાણું;
 ધર દુકાનો વેચી કદને, રૂપીયા સો ભેલા ધીધા.
 લાડીજીને હોંસે મલવા, થોડા કંઈ કર જે લીધા;
 બેરી પરણ્યા શુભ લક્ષ્મી, કોડ ક્યાં સર્વ પુરા.
 સુખ સધળું હોળીમાં હોમ્યું, ઈજ્જતનાં ધીધા ચુરા;
 પ્રથમ આણે શાણી રાણી, લાજ મહી લયકાર્તાતા.
 સાથે ફરવાનું હું કહેતો, ઈજ્જતમાં અચકાર્તાતા;
 વચને વફતાં ધીરે ધીરે, બોલી લાગે બહુ સારી.
 મેં જાણ્યું કે કામ થયું છે, સદ્ગુણી પ્રાપ્તો નારી;
 પછી પધાર્યાં બીજે આણે, વેશ બધો બદલાયો છે.
 બકરી જેને હું ગણતો તે, વાધ થઈને આવી છે;
 બે ત્રણ દીવસ થયા એટલે, મકાનમાં ખામી કાઢી.
 આ ધરમાં હું નહિં રહેવાની, કહીને રીસાયા લાડી;
 દુકમને મેં માનજ આપ્યું, ધર બીજું બાડે લીધું.

પણ પોણકા માટે પ્યારીએ, આમંત્રણ બીજું દીધું;
 નાટીસ મળતાં હું ગભરાયો, તોપણ હીંમત મેં રાખી
 શું શું જોઈએ સાણી શ્યામા મુખેથી ક્યોને બાખી;
 લેડી ફેશન છત્રી જોઈયે, મોજની જોડી લાવો.

લોહટ ગીનીના સોનાનું લઈ, વાલા વેલા આવો;
 ખંગડીયોની જોડી લાવો, સાચા પોલીસની સ્વામી.

સાડી કસબી લાવો જવી, પહેરે છે મારી મામી;
 સઘળું વેચ્યું દેવું કીધું, ત્યારે પરણ્યો છું નારી.

સુણતા વાલી વીલા પડયા, તરત તાડુઠો કીધો;
 પરણી તમને તેમાં કહોને, મેં શું કંઈ ગુન્હો કીધો.

મેં માગ્યું તે મારે જોઈએ, તેમાં કંઈએ નહિ ચાલે;
 થઈ બીખારી કરી નારી, તેતો આ હેડે સાલે.

ધાટી વીણુ ધડીએ નહિ ચાલે, મનમાં લેજો વીચારી;
 રસોઈ હાથે રાધું છું તે, માટે સમજો છું સારી.

હાળ થઈ માટે સીધાવો, આફને મરચા લેવા;
 ધાટી માફક ગણવા લાગી, જોડરથી અકળાવે છે.

નવા નવા યુટા ઉઠાવી, આંતરડી કકળાવે છે;
 તુર્ત થોકડો જવાબ દે છે, કહી જરા હું ચુરસે ધાઉં.

વેરી સોરી આ માયહસખંડ આધ, એમ ગોઠંગ ડિયર નાઉં
ગયો જમાનો જીનો આલી, ફેશનમાં વહાલા મહાલો;

કંઠી વેચી હર્થ, નાટક જોવાને ચાલો.

ટીલીફોનથી ટીકીટ કરાવો, ફસ્ટ ક્લાસ સીઝવર્ડ જ્હાલા;
અપક્રુડેટ બનીને ચાલો, વીચાર ચા કરવા ઠાલા.

—:—

ધાતકી પીતા (યાને) લગન કે ચીંતા.

(રામ ગઝલ)

પ્રજા પ્યારા હયા નીધી, પીતાજી પામે હું લાગું;
બચાવોને મને બાપું, શરણુ હું આપનું માગું. ૧

થયો શત્રુ પીતા મારો, અરે મમ રક્તનો પ્યાસી;
કહું આ કષ્ટ હું ઠાને, ઉગારો દીન આ ઢાસી. ૨

બજારે વેચવા બેઠો, ગરીબ આ ગાયને પાપી;
કરે મુજ માંસનો પૈસો, કલેજી મહાઈ કાપી. ૩

બાળક તળી સાથે, વરવાને મુને ધારે;
બનીને અંધ લક્ષ્મીમાં, પિતા નિજ પુત્રીને મારે. ૪

ગરીબી ઠાળવા માટે, મડા સાથે મુને ઢેશે;
 બીચારી માત મારીતું કશું જમદૂત ના માને. ૫
 કકળતી તે બહુ બારે, ક્યન કંઈ ના સુણે કાને;
 નથી કંઈ આસ અવનીમાં, હવે બાકી રહી મનમાં. ૬
 નીહાળી સુધીના સુખો, ઉઠે છે આગ આ તનમાં;
 અરે ઓ માત મારીરે, ખરે ઓ જન્મની દાતા. ૭
 બહુ આભાર તે કીધા, ઉછેરીને મુને માતા;
 નગુણી થઈ અરે કુંતો, જપું છું સાથરે તારો. ૮
 જઈ છું સ્વર્ગની વાટે, ગણીને ઢહને ખાસે;
 સકળ સુધી તણા સ્વામી, ક્ષમા મમ દોસ્તની દેએ. ૯
 કૃપાળું ઈશ બહુ નામી, ચરણ આ રંકને લેએ;
 પછી તે રંક બાળાએ, બરીને ઝેરની પ્યાલી. ૧૦
 ગણીને તેહને અમૃત, ઝપાટેથી કરી ખાલી;
 થયો લક્ષ્મી તણા લોભે, પિતા પૃત્રી તણા ધાતી. ૧૧
 કરે આણુંક ખરે એતો, ગણાયો જગતમાં પાપી.

સુધારા વાળાને શિખામણ.

રાગ-ગઝલ.

અરેરે હિંદ સંતાનો, જુલ્યા શું જાન ફેશનમાં;
 અરે સાથી સુધારાના, ફસાયા કેમ ફંદામાં.
 રથા છે શું મને વળગી, ધરીને હર્ષ અંતરમાં;
 ખરાબી હું અતી કરવા, તમારા દેશમાં આવી.
 રડાવી હિન્દ જુમીતે, રહી છું હિન્દ જુમીમાં;
 ખરાબી હું અતી કરવા, તમારા દેશમાં આવી.
 ખુવારી હિન્દની કરવા, સુધારો સાથમાં લાવી;
 સુધારાના થઈ સાથી, અતિ આનંદ માનો છે.
 સુધારો ધર વિષે ધાણી, તમે શું ફાયદો દીઠો;
 સુધારો હિન્દમાં દેખી, જુવો વરસાદ પથુ નાઠો.
 સુધારો હિન્દમાં આવી, ફજતી છીધી છે પુરી;
 તમારી હિન્દ જુમીની, હયા તો બેઠી છે જુરી.
 તમેતો એમ માનો છે, સુધારા સર્વ સારા છે;
 અરે આ હિન્દ સંતાનો, સુધારા એ કુધારા છે.

રહેશે હિન્દમાં ફેચન, પુત્રારી ત્યાં સુધી યાશે.
 નહાળી હાસ ફેચનના, વિદેશે લક્ષ્મી બચે છે;
 તમારા હિતને માટે, વિદેશી મોહને છોડા.
 તમારા દેચને માટે, સ્વદેશીમાં પ્રીતિ બેડા;
 કરીને હાળી ફેચનની, વિદેશે કિર્તિ ઝળકાવો.
 ખની ખાદી થકી સુંદર, તમારા દેચ શોભાવો;

નવી ફેશનનું ક્રેમીક.

ફેચનમાં અપડુડેટ ખનીને, છુમ છુમ કરતા ચાલે છે;
 શેફ બેઈ વીચાર કરતાં વેળ્યા સરખા લાગે છે.
 એક બાઈ સાહેબ ત્યાં આંબ્યા, મોટર ધમ ધમ કરતી લાંબ્યા;
 બાઈ સાહેબનો શેફ બેવોતો, સવણું પોલ પોલા છે.
 ઠાઠ પાટલુનને ઠાલર સાથે, કેપ નવી ચડાવી છે;
 પણ ઠાઠ બેઈ વીચાર કરતાં, પુષ્પ પુષ્પના મવાલી છે.

મારી સજની ક્યાં જઈ આવી રજની, સાચું બોલ બોલ બોલ;
ક્રમણાં તુંતો ઘેર હતીને, ખબરમાં ક્યાં આવી.

સાડી તારી પીલી હતીને, લીલી ક્યાંથી લાવી; સાચું
બોલ બોલ.

ખાગ મહી કુલ વીણતા, વેણી તરવર માંહી બરાણી;
નીચી નમીને લેવા જતા, વેણી ત્યાં કરમાણી. ઠંડો ઠોડ
ઠોડ ઠોડ.

મુગંધી તારી અંગે બેહેકે કુસમ કહીનો ન સારો;
આંખ રહી તુજના ચીન વેલી, મળીયો ઠાંણુ ઠગારો.
સાચું બોલ બોલ બોલ.

રસ્તે આવતાં માળી મળીયો, ગજરો મુજને આપે;
આટલું લખતા કલમ અટકે, કહીશું આવતી કાલે.

નવા યુગનું નવું શાસ્ત્ર.

(૧)

મુધરી જવાના સાધનોમાં, મુખ્ય વસ્તુ આટલી,
 ઘડીઆળ ચક્ષમાં બુટ કર છત્રી છડી કે બાટલી.
 ઉત્તમ ગણાતા એજ, કેળવણી તણા ફળ થાય છે;
 શીવ શીવ અરે કોને ખબર, પરદેશમાં શું બય છે.

(૨)

અહાહા બ્રાન્ડી ને બીડી, ગણાયે સ્વર્ગની સીડી;
 પિયે ના તે ગમારો છે, અમારા શાસન ન્યારા છે.
 પીતા માતા તણે તાળે, રહેલું એ કલું કોને;
 પ્રિયનિ પ્રેમ પ્યારો છે, અમારા શાસન ન્યારા છે.

(૩)

વધ્યા હાંસ્લાં ખાલી ઘરમાં, બપોરો રાખે બહુ બારી;
 કોલર પીન નેકટાઈ ખરીદી, પૈસાની કીધી ખ્વારી.
 રાત્રખરી જીંજર પીકમીઅપ, વીના ઘડીએ નહિ ચાલે;
 સીંગારદના ધુમાડા કાઢે, જીવતો મુખ જણે બાળે.

સંભોધિ.

જાહેર ખબર.

વાપરો ! વાપરો !! વાપરો !!!

ધી યુગલ એન્ડ કુંપનીમાં બનતી દરેક
દરદો માટેની અકસીર દેશી હવાઓ તેમજ
દરેક સ્ત્રી પુરુષોને આંહલા કરવા લાયક
સૌભાગ્ય કુમકુમ વેપારીઓને ભરપુર
કમીશન આપવામાં આવશે. વધુ માટે રૂબરૂ
ઓફીસમાં મેનેજરને મળો.

ધી યુગલ એન્ડ કુંપની.

૬૦ સ્ટેશન સામે રૂવાળાની ચાલમાં-મુરત.

ગ્રાન્થ નં ૧. મીઆગામ સ્ટેશન સામે.

